

УДК 342.9

DOI [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1\(36\)-2](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1(36)-2)

НАРАТИВ ЩОДО СУТНОСТІ ПРИНЦИПУ ГАРАНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ЗАСОБІВ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ

Гаран Ольга Володимирівна

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного та господарського права,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6757-6309>
Web of Science Researcher ID: HNC-4066-2023

У статті досліджено принцип гарантування ефективних засобів правового захисту, який є важливим складником системи принципів адміністративної процедури і який реалізується зазвичай на рівні інституту адміністративного оскарження. Установлено сутність цього принципу, яка проявляється і зводиться до того, що будь-яке рішення, дія чи бездіяльність адміністративного органу особа може оскаржити в адміністративному порядку, тобто є можливість звернутися до суб'єкта розгляду скарги (за загальним правилом – це звернення зі скаргю до вищого органу чи посадової особи адміністративного органу, який прийняв адміністративний акт, процедурне рішення, дію).

Установлено, що принцип гарантування ефективних засобів правового захисту має два основні складники: а) право особи на оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративного органу в порядку адміністративного оскарження; б) обов'язок адміністративного органу повідомляти особу про спосіб, порядок і строки оскарження адміністративного акта, який негативно впливає на право, свободу чи законний інтерес цієї особи. З'ясовано, що на змістовне наповнення принципу гарантування ефективних засобів правового захисту впливають: а) норми національного правового простору (Конституція України, Закон України «Про адміністративну процедуру» та ін.); б) положення «м'якого» права органів Ради Європи; в) Європейська конвенція з прав людини; г) рішення ЄСПЛ. Акцентовано увагу та обгрунтовано, що імплементація європейських стандартів на рівні публічного адміністрування переводить діяльність адміністративних органів у сучасний формат шляхом гарантування належного оскарження у такий спосіб, щоб зменшити кількість спірних питань, наслідком чого буде зменшене навантаження на адміністративні суди за рахунок скорочення кількості звернень. Визначено основні переваги позасудового оскарження над судовим. Наголошено на необхідності проведення комплексних досліджень принципу гарантування ефективних засобів правового захисту змісту з урахуванням різноманітних аспектів прояву зазначеного принципу в контексті новітніх викликів сьогодення.

Ключові слова: система принципів адміністративної процедури, гарантування ефективних засобів правового захисту, адміністративний орган, скарга, адміністративна процедура, захист прав і свобод осіб, адміністративне оскарження, адміністративні суди.

Haran Olha. Narrative on the essence of the principle of guaranteeing effective means of legal protection in the context of administrative procedure

The article examines the principle of guaranteeing effective means of legal protection, which is an important component of the system of principles of administrative procedure and which is implemented, usually at the level of the institute of administrative appeal. The essence of this principle has been established, which manifests itself and boils down to the fact that a person can appeal any decision, action or inaction of an administrative body in an administrative procedure, that is, it is possible to appeal to the subject of the review of the complaint (as a general rule, this is an appeal to of a higher body or an official of an administrative body that adopted an administrative act, procedural decision, action). It was established that the principle of guaranteeing effective means of legal protection has two main components: a) the right of a person to appeal decisions, actions or inaction of an administrative body in the procedure of administrative appeal; b) the duty of an administrative body to inform a person about the method, procedure and terms of appeal of an administrative act that negatively affects the right, freedom or legitimate interest of that person. It was found that the principle of guaranteeing effective means of legal protection is influenced by: a) the norms of the national legal space (the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On Administrative Procedure" and others); b) provisions of "soft" law of Council of Europe bodies; (c) Convention on Human Rights; (d) decision of the ECHR. Attention is emphasized and it is justified that the implementation of European standards at the level of public administration translates the activity of administrative bodies into a modern format by guaranteeing proper appeal in such a way as to reduce the number of disputed issues, as a result of which the burden on administrative courts will be reduced due to the reduction of the number of appeals. Definition of the main advantages of an out-of-court appeal over a judicial one. It is emphasized the need to carry out complex studies of the principle of guaranteeing effective means of legal protection of the content, taking into account various aspects of the manifestation of the specified principle, in the context of the latest challenges of today.

Key words: system of principles of administrative procedure, guarantee of effective means of legal protection, administrative body, complaint, administrative procedure, protection of rights and freedoms of individuals, administrative appeal, administrative courts.

Вступ. Закон України «Про адміністративну процедуру» № 2073-IX (далі – Закон № 2073-IX або ЗАП) установлює базові вимоги, яких зобов'язані дотримуватися адміністративні органи та приватні особи у сфері публічного адміністрування. Ураховуючи, що положення Закону № 2073-IX набирають чинності лише з 15.12.2023 [1], зрозуміло, що відсутнє практичне опрацювання законодавчих вимог, а тому на перше місце виходить наукове осмислення та аналіз передбачених ЗАП норм. Рекомендація № R (2000) 10 від 11 травня 2000 р. Комітету міністрів державам – членам Ради Європи наголошує, що «головним призначенням адміністративних процедур має бути не «захист» держави від її громадян, а «захист прав людини у забезпеченні балансу у реалізації публічних та приватних інтересів» [2].

Закономірною передумовою щодо досягнення зазначеної мети є гармонізація законодавства України з європейським для забезпечення й захисту прав осіб, свобод та інтересів приватних осіб, а це зумовлює підвищення ефективності та якості роботи органів публічної адміністрації у контексті належного виконання ними своїх завдань і функцій. Вирішальним елементом цього процесу стає впорядкування правових механізмів реалізації адміністративних процедур. За таких умов величезного значення набуває вивчення сутності окремих принципів адміністративної процедури, осмислення їхнього змісту й особливостей прояву на певних стадіях адміністративного провадження.

У цьому контексті цікавим є дослідження сутності принципу гарантування ефективних засобів правового захисту. Така зацікавленість пов'язана з тим, що на рівні наукових досліджень майже не приділяється увага принципу гарантування ефективних засобів правового захисту, але його вплив на забезпечення захисту прав, свобод та інтересів осіб важко переоцінити і в подальшому буде лише зростати.

Слід констатувати, що сьогодні в Україні вже прийнятий загальний законодавчий акт – Закон України «Про адміністративну процедуру», який розкриває зміст принципів і впроваджує конкретні механізми їх реалізації.

Незважаючи на те що Закон України увібрав у себе найкращі світові та європейські напрацювання у сфері адміністративної процедури, доводиться констатувати, що ця проблематика – практична реалізація певних правових механізмів адміністративної процедури у контексті певних її принципів лише – буде загострюватися, адже Україна тільки робить перші кроки, прийнявши ЗАП. Уведення законодавчого акту з питань реалізації адміністративних процедур у національний правовий простір сприяє формуванню нового правового механізму вирішення проблеми співвідношення положень загального та спеціального адміністративно-процедурного законодавства, переведенню комунікації адміністративних органів та приватних осіб на сучасний рівень, унаслідок чого довіра населення до органів публічної влади має зростати.

Матеріали та методи. Категорія «принцип гарантування ефективних засобів правового захисту» є предметом наукової зацікавленості провідних вітчизняних і зарубіжних науковців-адміністративістів, зокрема: І. Бойко, О. Зими, В. Кондратенко, М. Костеннікова, А. Кононова, А. Куракіна, О. Миколенко, Т. Мотрука, С. Стеценко, М. Смоковича, В. Перепелюка, С. Погребняка, А. Пухтецької, О. Соловйової, В. Тимощука, А. Школика та ін.

Проте ця проблематика й надалі потребує свого вивчення і залишається актуальною у зв'язку з новим правовим наповненням та необхідністю ще більше враховувати європейські стандарти й усталену практику ЄСПЛ у діяльності органів публічної адміністрації. Також необхідно наголосити, що дане питання потребує нового переосмислення у контексті гострої потреби врахування викликів сьогодення та необхідності адаптації суспільства до сучасного правового наповнення публічно-владних повноважень адміністративних органів у період воєнного стану в Україні. Тому актуальність дослідження об'єктивно зумовлена новизною теми, її значенням для трансформації доктринальних підходів науки адміністративного права та практичної діяльності у сфері публічного адміністрування.

Методологічну основу дослідження визначено завдяки використанню системи загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання. Так, застосування методів синтезу й аналізу дало змогу виявити особливості прояву принципу гарантування ефективних засобів правового захисту. Використання системно-структурного методу дало змогу розкрити зміст і основні характерні риси прояву принципу гарантування ефективних засобів правового захисту. За допомогою структурно-логічного, діалектичного методів висвітлено окремі моменти правового механізму реалізації права на ефективний засіб правового захисту на стадії адміністративного оскарження тощо.

Результати. Стаття 3 Конституції України проголошує, що головним обов'язком держави є утворення і забезпечення прав та свобод людини і громадянина, а також установлення принципів, згідно з якими саме ці права і свободи та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [3]. Одна з найважливіших гарантій реалізації цієї тези зрозуміла – регламентація процедурного аспекту комунікації особи(осіб) і органів публічної влади на рівні законодавства. Існування чітко визначених механізмів правового захисту також переводить здійснення контролю, зокрема судового, за законністю діяльності органів влади на сучасний європейський рівень.

Лариса Білозір наголошує, що «однією з найважливіших гарантій інтересів і прав людини й бізнесу ... є чітка регламентація процедурних аспектів відносин особи, бізнесу і влади. За таких умов посадова особа не зможе діяти свавільно, а керуватиметься чітко встановленими правилами, відповідно, це автоматично знизить корупцію. Зрозуміло, що коли є чіткі процедурні правила, немає шляхів для відмови та інших речей, які порушують права та інтереси людей» [4].

Принцип гарантування ефективних засобів правового захисту є одним із тринадцяти принципів, які передбачені ч. 1 ст. 4 Закону № 2073-IX [1]. Тобто принцип гарантування ефективних засобів правового захисту є важливим складником системи принципів адміністративної процедури.

О.І. Миколенко зазначає, що «положення Закону України «Про адміністративну процедуру» вже сьогодні (нормативно-правовий акт ще не набрав чинності) викликають питання щодо їх застосування. Ще більше питань до змісту Закону України «Про адміністративну процедуру» виникне після того, як суб'єкти правозастосування почнуть виконувати його приписи» [5, с. 45].

Не поглиблюючись у дискусії, які точаться навколо змістовного наповнення принципу гарантування ефективних засобів правового захисту, потрібно звернути увагу, що значна частина діяльності у сфері публічного адміністрування стосується прийняття адміністративних актів – це є основним призначенням публічної адміністрації. Але ці адміністративні акти (процедурні рішення та дії, бездіяльність) можуть не задовольняти інтереси осіб, порушувати їхні права та свободи, тому у площині законодавства передбачені інструментарії, які гарантують застосування ефективних засобів правового захисту.

На рівні ст. 18 ЗАП закріплюються два загальні правила, які визначають сутність принципу гарантування ефективних засобів правового захисту та визначають механізми захисту особи від протиправних рішень, дій адміністративних органів, їхньої протиправної бездіяльності, забезпечення підконтрольності публічної адміністрації.

Першим складником принципу є правило, закріплене на рівні ч. 1 статті ЗАП, і воно передбачає, що «особа має право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративного органу в порядку адміністративного оскарження відповідно до цього Закону та/або в судовому порядку» [1].

Другим складником принципу гарантування ефективних засобів правового захисту (ч. 2 ст. 18 ЗАП) є закріплення обов'язку адміністративного органу щодо повідомлення особи про спосіб, порядок і строки оскарження адміністративного акта, який негативно впливає на право, свободу чи законний інтерес цієї особи. Ураховуючи, що здебільшого адресати та заінтересовані особи, які є учасниками адміністративного провадження, зазвичай діють без представника і не завжди чітко розуміють, що потрібно робити їм у разі прийняття негативного адміністративного акта (процедурного рішення або дії), який негативно впливає на їхні права, свободи чи законні інтереси, то імператив щодо повідомлення особи про спосіб, порядок і строки оскарження адміністративного акта [1] дає змогу усунути проблему необізнаності громадян стосовно своїх можливих дій. Цей принцип наповнено конкретними механізмами через права та обов'язки учасників адміністративної процедури.

Так, адміністративний орган у самому адміністративному акті повинен *зазначати способи, порядок і строки його оскарження*. Має бути вказана вся інформація, необхідна для подання скарги. Зокрема, в адміністративному акті, який *негативно* впливає на право, свободу чи законний інтерес особи або покладає на неї певний обов'язок, зазначаються строки і порядок його оскарження (у тому числі найменування та місцезнаходження адміністративного органу, який є суб'єктом розгляду скарги, та вид суду, до якого особа може подати позов) [6, с. 80].

Частина 4 ст. 80 ЗАП окремо наголошує, що строк подання скарги не вважається пропущеним у разі незазначення в адміністративному акті строків та порядку його оскарження [1].

Тобто на рівні ч. 2 ст. 18 ЗАП закріплено обов'язкову умову взаємодії адміністративного органу та учасників адміністративного провадження, яка передбачає, що у разі прийняття негативного адміністративного акта, процедурного рішення та дії орган публічної адміністрації повинен надати інформацію, необхідну для подання скарги або позову, зокрема із зазначенням органу, уповноваженого розглядати скаргу чи позов [1]. Така вимога зумовлена і тим, що система суб'єктів розгляду скарг, визначена положеннями Закону України «Про адміністративну процедуру», є доволі складною для необізнаного в юридичних тонкощах громадянина. Так, за загальним правилом суб'єктом розгляду скарги є адміністративний орган вищого рівня. Другим суб'єктом розгляду скарг є Центральний орган виконавчої влади (далі – ЦОВВ), що реалізує відповідну державну політику. Так, ЗАП передбачає, що суб'єктом розгляду скарг у контексті діяльності органів місцевого самоврядування щодо реалізації делегованих повноважень буде той ЦОВВ, що реалізує відповідну державну політику. Наприклад, у разі реєстрації місця проживання – це Державна міграційна служба України. Третім суб'єктом розгляду скарг за відсутності вищестоящего органу є комісія з розгляду скарг. А четвертим таким суб'єктом є інший суб'єкт розгляду скарг, який може бути передбачений (спеціальним) законом.

Потрібно звернути увагу, що принцип гарантування ефективних засобів правового захисту реалізується зазвичай на рівні інституту адміністративного оскарження. Водночас положення ч. 2 ст. 78 Закону № 2073-IX звертають увагу на те, що «особа, реалізуючи своє право на адміністративне оскарження відповідно до цього Закону, залежно від обставин справи може вимагати:

- 1) припинення вчинення адміністративним органом певної дії;
- 2) визнання дії адміністративного органу протиправною та усунення її наслідків;
- 3) виконання адміністративним органом іншої дії, на яку особа має право і яка не була виконана на її вимогу;
- 4) визнання протиправним та скасування адміністративного акта чи окремих його положень;
- 5) визнання протиправним виконаного адміністративного акта чи окремих його положень, що призвело до настання незворотних правових наслідків;
- 6) учинення адміністративним органом необхідних дій із метою відновлення порушеного права, свободи чи законного інтересу особи, а також усунення негативних наслідків, відшкодування матеріальної шкоди;
- 7) визнання бездіяльності адміністративного органу протиправною та зобов'язання вчинити певні дії» [1].

Тобто принцип гарантування ефективних засобів правового захисту (ст. 18 ЗАП) виступає правовою основою для функціонування інституту адміністративного оскарження та корелюється з положеннями актів м'якого права органів Ради Європи, насамперед Резолюції (77) 31 Комітету міністрів про захист особи стосовно актів адміністративних органів влади [7], Рекомендації № R (80) 2 Комітету міністрів державам-членам стосовно реалізації адміністративними органами влади дискреційних повноважень [8], Рекомендації № R (87) 16 Комітету міністрів державам-членам стосовно адміністративних процедур, які впливають на права великої кількості осіб [9], Рекомендації Rec (2001) 9 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами та сторонами – приватними особами [10], Рекомендації про добре адміністрування від 20 червня 2007 р. [11] та ін.

Наприклад, Резолюція (77) 31 комітету Міністрів про захист особи стосовно адміністративних органів влади є цікавою у зв'язку з тим, що в ній передбачено п'ять принципів, які мають бути закладені в механізм захисту осіб, і серед них важливе місце займає забезпечення засобів правового захисту [7].

У цьому контексті доцільно навести позицію І.В. Бойко, яка звертає увагу, що «акти м'якого права сприяють виробленню уявлень про принципи адміністративної процедури, основні права приватних осіб під час здійснення адміністративними органами дій, ухвалення рішень, спрямованих на реалізацію прав цих осіб, виконання ними передбачених законом обов'язків» [12].

На змістовне наповнення та реалізацію принципу гарантування ефективних засобів правового захисту впливають положення ст. 13 Конвенції «Право на ефективний засіб юридичного захисту». Кожна особа, чий права та свободи, визнані у цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження [13].

Таміла Шатарська зазначає, що імперативи цієї статті Конвенції гарантують на національному рівні доступність засобу юридичного захисту, здатного забезпечити втілення в життя змісту конвенційних прав і свобод незалежно від того, у якій формі вони закріплені в національному правовому порядку [14].

У контексті дотримання вимог ст. 13 Конвенції щодо ефективного засобу правового захисту доцільно враховувати усталену практику Європейського суду з прав людини.

У цьому контексті цікавою є справа «Кудла проти Польщі» (англ. *Kudla v. Poland*2), де зазначено, що основою для оцінки заходів, ужитих державами-членами, є обов'язок вичерпати національні засоби правового захисту перед зверненням із заявою до Європейського суду [15].

А Рішення у справі «Сміт і Грейді проти Сполученого Королівства» (*Smith and Grady v. United Kingdom*) № 33985/96 від 27 вересня 1999 р. акцентує увагу, на якому моменті зосереджується ЄСПЛ під час оцінки ефективності засобу правового захисту: «Чи національний орган, який розглядав справу вивчив питання про те, чи відповідало втручання в права заявників нагальним соціальним нормам?» [16].

Потребує уточнення такий момент, який сприяє з'ясуванню змісту принципу гарантування ефективних засобів правового захисту, – це положення про те, що: (а) засіб правового захисту повинен бути «ефективним» як на практиці, так і з погляду закону. Це означає, зокрема, що дії чи бездіяльність органів влади не повинні створювати невинуватених перешкод для звернення особи за таким захистом [17, с. 15]; (б) засіб правового захисту не вважатиметься ефективним, якщо не створено мінімальні умови, які б дали змогу зацікавленій особі оскаржити рішення, що обмежує її право чи свободу, гарантовану Європейською конвенцією [17, с. 16].

Також потребує вивчення положення Рішення у справі «Лашманкін та інші проти Росії» (*Lashmankin and Others v. Russia*) № 57818/09 від 7 лютого 2017 р., пункт 344. Дане рішення є цікавим із позиції, що

ЄСПЛ вважає ефективним лише такий засіб правового захисту, який дає змогу безпосередньо усунути негативні наслідки порушення, яке, як стверджує заявник, уже мало місце, триває чи відбудеться безпосередньо в майбутньому [18].

Реалізація принципу гарантування ефективних засобів правового захисту на практиці істотно вплине на діяльність адміністративних судів: зменшиться кількість позовів щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Досягнення такого результату зумовлене властивостями адміністративних процедур, передбаченими Законом України «Про адміністративну процедуру», а саме:

1) Запровадження інституту адміністративного оскарження сприяє формуванню чіткого механізму позасудового оскарження адміністративних актів, процедурних рішень і дій, а також бездіяльності органів публічної адміністрації, що позитивно вплине на зменшення кількості звернень до адміністративних судів.

2) Адміністративному оскарженню у межах адміністративної процедури притаманні ознаки, які дають змогу громадянам використати саме цей шлях оскарження порівняно із судовим. До таких ознак можливо віднести декілька, зокрема: а) більш проста процедура подачі скарги порівняно з подачею позовної заяви; б) можливість для осіб отримати позитивний результат із меншими затратами: фінансовими (наприклад, не сплачується судовий збір, можливість заощадити на оплаті допомоги адвоката та ін.); організаційними (наприклад, на рівні ЗАП передбачено низку обов'язків для адміністративного органу: обов'язок установлення обставин, що мають значення для вирішення справи, не залучаючи до цього особу; заборона вимоги додаткових документів та відомостей, що перебувають у володінні інших органів публічної влади чи підпорядкованих їм структур; обов'язок надання учасникам адміністративного провадження можливості подати документи, клопотання, пояснення та зауваження, довести обставини, що мають значення для вирішення справи, тощо).

3) За результатами розгляду скарги адміністративний орган може прийняти адміністративний акт, процедурне рішення та здійснити процедурну дію і, таким чином, спір вирішується. І тому в особи немає потреби у зверненні до адміністративних судів. Тому що вимоги спору задовольняються.

Висновок. Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» № 2073-IX викликало потребу в переосмисленні місця й ролі органів публічного адміністрування в системі громадянського суспільства та започаткувало пошук найкращих варіантів організації публічної влади, яка б цілком відповідала сучасним світовим та європейським стандартам і була спрямована на ефективне забезпечення прав, свобод і законних інтересів осіб та забезпечувала національну правову спільноту алгоритмами вирішення колізій у сфері публічного адміністрування. Вирішення цих проблем неможливе без реалізації принципів адміністративної процедури. Принцип гарантування ефективних засобів правового захисту є одним із тринадцяти принципів, які передбачені ч. 1 ст. 4 Закону України «Про адміністративну процедуру».

Підсумовуючим наративом щодо принципу ефективних засобів правового захисту є усвідомлення факту, що будь-яке рішення, дія чи бездіяльність адміністративного органу особа може оскаржити в адміністративному порядку, тобто звернутися до суб'єкта розгляду скарги (за загальним правилом звернутися до вищого органу чи посадової особи адміністративного органу, який прийняв адміністративний акт, процедурне рішення, дію). Принцип гарантування ефективних засобів правового захисту є важливим складником системи принципів адміністративної процедури і реалізується зазвичай на рівні інституту адміністративного оскарження. На змістовне наповнення принципу гарантування ефективних засобів правового захисту впливають: а) норми національного правового простору (Конституція України, Закон України «Про адміністративну процедуру» та ін.); б) положення «м'якого» права органів Ради Європи (Резолюція (77) 31 Комітету міністрів, Рекомендація № R (80) 2 Комітету міністрів державам-членам, Рекомендація № R (87) 16 Комітету міністрів державам-членам, Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету міністрів Ради Європи та ін.); в) Конвенція з прав людини; г) рішення ЄСПЛ.

Імплементация європейських стандартів на рівні механізму комунікації адміністративних органів з особою переводить діяльність цих органів у сучасний формат шляхом гарантування належного оскарження у такий спосіб, щоб зменшити кількість спірних питань, наслідком чого буде зменшення навантаження на адміністративні суди за рахунок зменшення кількості звернень.

Дія принципу гарантування ефективних засобів правового захисту на практиці істотно вплине на діяльність адміністративних судів. Такий колосальний вплив на правозастосування положень принципу гарантування ефективних засобів правового захисту зумовлений як мінімум трьома чинниками, а саме: (1) за рахунок формування чіткого механізму позасудового оскарження адміністративних актів, процедурних рішень і дій, а також бездіяльності органів публічної адміністрації громадяни мають можливість оскаржувати питання як законності, так і доцільності; (2) завдяки тому, що адміністративне оскарження у межах адміністративної процедури має суттєві переваги порівняно із судовим оскарженням, а саме: (а) більш проста процедура подачі скарги порівняно з подачею позовної заяви; (б) можливість для осіб отримати позитивний результат із меншими затратами: фінансовими; організаційними; часовими та ін.; (в) за результатами

розгляду скарги адміністративний орган може прийняти адміністративний акт, процедурне рішення та здійснити процедурну дію і, таким чином, спір вирішується.

Стрімкий розвиток суспільства зумовлює потребу в новітньому дослідженні діяльності суб'єктів публічної адміністрації у сфері публічного адміністрування та їх комунікації з приватними особами і вимагає здійснення все більше наукових досліджень як у контексті реалізації принципів адміністративних процедур узагалі, так і у площині реалізації принципу гарантування ефективних засобів правового захисту зокрема для створення сучасної моделі публічного адміністрування та забезпечення дієвого механізму захисту прав, свобод й інтересів осіб. Дослідження принципу гарантування ефективних засобів правового захисту змісту потребує комплексного підходу до вивчення різноманітних аспектів прояву зазначеного принципу з урахуванням новітніх викликів сьогодення.

Література:

1. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 08.04.2023).
2. Recommendation Rec (2000)10 on Codes of conduct for public officials (Adopted by the Committee of Ministers on 11 May 2000). URL: <https://rm.coe.int/1680534424> (дата звернення: 08.04.2023).
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.04.2023).
4. Закон про адміністративну процедуру наблизить Україну до євростандартів. URL: <https://rpr.org.ua/news/zakon-pro-administrativnu-protseduru-nablyzyt-ukrainu-do-ievrostandartiv-eksperty/> (дата звернення: 08.04.2023).
5. Миколенко О.І. Термінологічний аналіз положень Закону України «Про адміністративну процедуру». *Правова держава*. 2022. № 46. С. 62–68. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/257809> (дата звернення: 08.04.2023).
6. Науково-практичний коментар до проекту Закону України «Про адміністративну процедуру» / О.Ф. Андрійко та ін. ; за заг. ред. В.М. Тимощука. Київ : ФОП Мишалов Д.В., 2019. 460 с.
7. Resolution (77) 31 On the protection of the individual in relation to the acts of administrative authorities: Council of Europe Committee of Ministers at 28.09.1977. URL: <https://rm.coe.int/16804dec56> (дата звернення: 08.04.2023).
8. Recommendation no. R (80) 2 Of the committee of ministers concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities (11 March 1980) URL: <https://rm.coe.int/16804f22ae> (дата звернення: 08.04.2023).
9. Recommendation no. R (87) 16 Of the committee of ministers to member states on administrative procedures affecting a large number of persons (17 September 1987). URL: <https://rm.coe.int/cmrec-87-16-on-administrative-procedures-affecting-a-large-number-of-p/1680a43b59> (дата звернення: 08.04.2023).
10. Recommendation Rec (2001)9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties (5 September 2001). URL: <https://rm.coe.int/16805e2b59> (дата звернення: 08.04.2023).
11. Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration, adopted by the Committee of Ministers on 20 June 2007. URL: <https://www.refworld.org/docid/5a4cac754.html> (дата звернення: 08.04.2023).
12. Бойко І.В. Євроінтеграційний зміст і значення Закону України «Про адміністративну процедуру». *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. С. 190–198. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_1/29.pdf (дата звернення: 08.04.2023).
13. European Convention on Human Rights. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf (дата звернення: 08.04.2023).
14. Шатарська Т. Право на ефективний засіб захисту прав і свобод, гарантованих Конвенцією. URL: <https://www.shatarska.in.ua/13-pravo-na-efektivnij-zasib-zaxistu-prav-i-svobod-garantovanix-konvenciyeyu-navesti-priklad-rishennya-yespl-u-konkretnij-spravi/> (дата звернення: 08.04.2023).
15. Kudła v. Poland, Applications No. 30210/96, Council of Europe: European Court of Human Rights, 26 October 2000, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:\[%22001-58920%22%7D](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:[%22001-58920%22%7D) (дата звернення: 08.04.2023).
16. Smith and Grady v. United Kingdom, Applications Nos. 33985/96 and 33986/96, Council of Europe: European Court of Human Rights, 27 September 1999, available at: <https://www.refworld.org/cases,ECHR,47fdfac80.html> (дата звернення: 08.04.2023).
17. Надання ефективних засобів правового захисту, що забезпечать дотримання розумного строку розгляду кримінальних справ: порівняльне дослідження в рамках проекту Ради Європи «Дотримання прав людини в системі кримінальної юстиції України». URL: <https://rm.coe.int/2020-06-18-comparative-study-ukr-final-clean/16809ec20a> (дата звернення: 08.04.2023).

18. Lashmankin and Others v. Russia, Applications № 57818/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 07.02.2017, available at: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22002-11390%22%5D%7D> (дата звернення: 08.04.2023).

References:

1. Zakon Ukrayny Pro administratyvnyu protseduru. (2022). [Law of Ukraine On Administrative Procedure]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> [in Ukrainian].
2. Recommendation Rec (2000)10 on Codes of conduct for public officials (Adopted by the Committee of Ministers on 11 May 2000). Retrieved from: <https://rm.coe.int/1680534424>
3. Konstytutsiia Ukrain. (1996). [Constitution of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA%96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
4. Ukrinform (2021). Zakon pro administratyvnu protseduru nablyzyt Ukrainu do yevro standartiv [The Law on Administrative Procedure will bring Ukraine closer to Euro standards]. Retrieved from: <https://rpr.org.ua/news/zakon-pro-administratyvnu-protseduru-nablyzyt-ukrainu-do-ievrostandativ-eksperty/> [in Ukrainian].
5. Mykolenko, O.I. (2022). Terminolohichniy analiz polozhen zakonu Ukrainy «pro administratyvnu protseduru». [Terminological analysis of the provisions of the Law of Ukraine «On Administrative Procedure»]. *Pravova derzhava*. № 46. P. 62-68. Retrieved from: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/257809> [in Ukrainian].
6. Andriiko O.F., Bevzenko V.M. (2019). Naukovo-praktychnyi komentar do proektu Zakonu Ukrainy «Pro administratyvnu protseduru. [Scientific and practical commentary to the draft Law of Ukraine «On Administrative Procedure»] K.: FOP Myshalov D.V. 460 s. [in Ukrainian]
7. Resolution (77) 31 On the protection of the individual in relation to the acts of administrative authorities: Council of Europe Committee of Ministers at 28.09.1977. Retrieved from: <https://rm.coe.int/16804dec56>.
8. Recommendation no. R (80) 2 Of the committee of ministers concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities (11 March 1980). Retrieved from: <https://rm.coe.int/16804f22ae>
9. Recommendation no. R (87) 16 Of the committee of ministers to member states on administrative procedures affecting a large number of persons (17 September 1987). Retrieved from: <https://rm.coe.int/cmrec-87-16-on-administrative-procedures-affecting-a-large-number-of-p/1680a43b59>
10. Recommendation Rec (2001)9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties(5 September 2001). Retrieved from: <https://rm.coe.int/16805e2b59>
11. Recommendation CM/Rec (2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration, adopted by the Committee of Ministers on 20 June.
12. Boiko, I.V. (2022). Yevrointehratsiyniyi zmist i znachennia Zakonu Ukrainy «Pro administratyvnu protseduru». [European integration content and significance of the Law of Ukraine «On Administrative Procedure»]. *Pivdenoukrainskyi pravnychiy chasopys*. Part 2. P. 190- 198. Retrieved from: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_1/29.pdf [in Ukrainian].
13. European Convention on Human Rights. Retrieved from: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf
14. Shatarska, T. (2017). Pravo na efektyvnyi zasib zakhystu prav i svobod, harantovanykh Konventsiiu [The right to an effective remedy for the rights and freedoms guaranteed by the Convention]. Retrieved from: <https://www.shatarska.in.ua/13-pravo-na-efektivnij-zasib-zaxistu-prav-i-svobod-garantovanix-konvencyeyu-navesti-priklad-rishennya-yespl-u-konkretnij-spravi/> [in Ukrainian].
15. Kudła v. Poland, Applications No. 30210/96, Council of Europe: European Court of Human Rights, 26 October 2000, available at: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-58920%22%7D>
16. Smith and Grady v. United Kingdom, Applications Nos. 33985/96 and 33986/96, Council of Europe: European Court of Human Rights, 27 September 1999, Retrieved from: <https://www.refworld.org/cases,ECHR,47fdfac80.html>
17. Project of the Council of Europe «Observance of human rights in the criminal justice system of Ukraine» (2018). Nadannia efektyvnykh zasobiv pravovoho zakhystu, shcho zabezpechat dotrymannia rozumnoho stroku rozghliadu kryminalnykh sprav: porivnialne doslidzhennia, v ramkakh proiektu Rady Yevropy «Dotrymannia prav liudyny v systemi kryminalnoi yustytzii Ukrainy» [Provision of effective means of legal protection, which will ensure compliance with a reasonable term of consideration of criminal cases]. Retrieved from: <https://rm.coe.int/2020-06-18-comparative-study-ukr-final-clean/16809ec20a> [in Ukrainian]
18. Lashmankin and Others v. Russia, Applications No57818/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 07.02.2017, Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22002-11390%22%7D>